

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ПЕДАГОГІКА

Електронне наукове фахове видання. Наказ МОН України № 693 від 10 травня 2017 року,
Випуск 8 (15), 2020

1. АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В ТЕОРІЇ ОСВІТИ

1. Антонова Алевтина	<u>Психологічні основи педагогічної саморегуляції</u>
2. Боднар Оксана, Горішна Оксана	<u>Сутність та взаємозв'язок основних понять теорії управління змінами в освіті у філософсько-соціальному аспекті</u>
3. Гуралюк Андрій	<u>Бібліотека в інформаційному суспільстві: онтологічний підхід</u>
4. Єльнікова Галина, Суліма Євген	<u>Філософський аспект адаптивного управління соціально-педагогічними системами</u>
5. Ростока Марина	<u>Інформаційно-аналітичний супровід освіти як сфера наукової діяльності ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського</u>
6. Селецький Андрій	<u>Теоретичне і методичне забезпечення розвитку системи освіти як напрям діяльності Національної академії педагогічних наук України</u>

2. УПРАВЛІННЯ АДАПТИВНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

7. Бартків Оксана, Дурманенко Євгенія, Смалько Оксана	<u>Візуалізація як ефективний метод вивчення студентами педагогіки</u>
8. Бобрикова Юлія	<u>Використання інноваційних методів та технологій під час викладання економічних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів</u>
9. Брацлавська Алла	<u>Особливості формування готовності майбутніх льотчиків військової авіації до професійної взаємодії під час використання спільного повітряного простору</u>
10. Гавриловський Сергій	<u>Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти</u>
11. Гермак Ольга	<u>Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх електромонтерів засобами електронних освітніх ресурсів</u>
12. Гречаник Олена	<u>Оцінка якості виховної діяльності закладу загальної середньої освіти</u>
13. Григораш Віктор	<u>Оцінювання педагогічної діяльності вчителів закладу загальної середньої освіти як елемент внутрішньої системи забезпечення якості освіти</u>
14. Грищук Дмитро	<u>Молодіжні клуби як приклад впровадження адаптативно-соціалізаційної концепції соціальної роботи у закладі освіти</u>
15. Сухович Георгій	<u>Факторно-критеріальна модель визначення результатів III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України</u>
16. Тимошко Ганна	<u>Розвиток організаційної культури керівника закладу освіти на засадах педагогічної майстерності</u>
17. Хлебнікова Таліна	<u>Самоосвіта як засіб розвитку професійної компетентності педагога</u>
18. Шемигон Наталя	<u>Розвиток адаптивних можливостей особистості з особливими освітніми потребами в адаптивному інклюзивному просторі</u>

3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

19. Оліфіра Лариса, Синенко Світлана	<u>Консорціум в освіті: процеси диверсифікації та моделі підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників</u>
---	--

Затверджено до друку рішенням засідання Вченої ради

Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків (протокол № 10 від 26.02.2020 року)

© Українська інженерно-педагогічна академія

© Громадська організація «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами»

© Автори

УДК 378: 37.011.31:37.041

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-8\(15\)-17](https://doi.org/10.33296/2707-0255-8(15)-17)

<https://orcid.org/0000-0002-7571-2200>

ТАЛІНА ХЛЄБНІКОВА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри наукових основ
управління Харківського
національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Анотація. Особистісне і професійне зростання є чи не найважливішим для професії педагога. Саме це забезпечить становлення освіти як соціальної цінності. Значну роль у розвитку професійної компетентності педагога відіграє самоосвітня діяльність. У статті зазначено певну вивченість питання, подано прізвища науковців, які розкривали сутність понять «компетентність», «професійна компетентність», «самоосвіта». Наголошено на суперечностях, які виникають між соціально детермінованими вимогами до підвищення професійної компетентності педагога й організацією самоосвітньої діяльності вчителів у закладах освіти та необхідністю створення умов у закладі загальної середньої освіти для організації самоосвітньої діяльності педагога.

На основі аналізу теорії та практики з проблеми дослідження визначено основні компоненти самоосвітньої діяльності педагога: освітній, науково-методичний, науково-дослідний. Визначено форми самоосвіти педагогічних працівників: індивідуальна, що регламентована самим учителем залежно від усвідомлених ним потреб, і адміністративна, що організована адміністрацією закладу освіти й полягає у створенні умов для організації самоосвітньої діяльності педагога. Виокремлено основні принципи самоосвітньої діяльності педагогічних працівників, як-от: цілісності, практичної спрямованості, мобільності, самоорганізації, самореалізації. Уточнено умови, що сприяють самоосвіті педагога: організаційно-педагогічні, психологічні, науково-методичні, технологічні й нормативно-правові.

Особливу увагу в статті приділено визначенню критеріїв оцінки якості умов організації самоосвітньої діяльності, які представлені у вигляді кваліметричної моделі. Зазначено, що застосування кваліметричного підходу до оцінювання якості умов організації забезпечить підвищення рівня самоосвітньої діяльності як засобу розвитку професійної компетентності

педагога.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, самоосвіта, умови організації самоосвітньої діяльності, якість умов організації самоосвітньої діяльності, кваліметрична модель.

Вступ. Саме зараз, коли відбувається оновлення освіти, розбудова Нової української школи, до педагога, який реалізує освітню політику як пріоритетну функцію держави, висувують високі вимоги, адже він має виховати особистість, яка може пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення.

Однак, виникає суперечність між постійним зростанням вимог суспільства до рівня професійної компетентності вчителів у нових соціально-економічних умовах і реальним рівнем готовності їх до виконання професійних функцій в освітньому процесі закладу освіти. Тому постійне особистісне та професійне зростання є чи не найважливішим для професії педагога. Для цього він має досягти високого рівня, що стає можливим лише завдяки невтомній праці над собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на значущість питання розвитку професійної компетентності педагога, значна кількість наукових доробок вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Адольфа, Ш. Амонашвілі, І. Ареф'єва, В. Бондаря, С. Висоцької, М. Коломійця, Н. Кузьміної, В. Лозової, А. Маркової, А. Орлова, В. Синенка, М. Чошанова, О. Шияна та інших) присвячена вивченню та висвітленню різних аспектів цієї проблеми. Аргументовано й системно питання розвитку професійної компетентності педагога в системі методичної роботи висвітлено в роботах Л. Карпової, М. Кравцова, В. Олійника, М. Поташника та інших. Управління процесом розвитку професійної компетентності педагога розглядають у своїх роботах Г. Єльнікова, З. Рябова та інші.

Самоосвітня діяльність посідає вагоме місце в підвищенні професійної компетентності педагогів. Структурі та змісту педагогічної самоосвіти,

принципам її організації присвячені роботи Т. Браже, О. Полонської, П. Пшебильського, Н. Тоскіної, О. Тонконової та інших. Керівництво і зміст самоосвітньої діяльності педагогів розглянуто в роботах Т. Воронової, М. Заборщикова, В. Новічкова, Н. Косенко, Л. Симонової, методи самоосвітньої діяльності обґрунтовано в працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, О. Дубасенюк, А. Іванченка, Н. Мойсеюк, Н. Сидорчук.

Але виникають суперечності між соціально детермінованими вимогами до підвищення професійної компетентності педагога та організацією самоосвітньої діяльності вчителів в закладах освіти. Усе це зумовлює необхідність зосередити увагу на особливостях організації самоосвітньої діяльності педагога.

Метою статті є обґрунтування особливостей організації самоосвітньої діяльності в процесі розвитку професійної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних цілей освіти виступає особистісно-професійний розвиток педагогів, розвиток їхнього професіоналізму та професійної компетентності, зменшення опору інноваціям, актуалізація професійно-педагогічного потенціалу, формування професійної рефлексії, професійне виховання педагогів, створення умов для саморозвитку.

Термін «компетентність» вживають для вираження високого рівня професіоналізму фахівця. Т. Мастеркова [5] вважає, що компетентність – це добросовісне виконання посадових обов'язків, окреслених вимогами до кваліфікації, професіоналізму й особистісних рис.

Ми поділяємо точку зору Г. Єльнікової, яка розглядає компетентність як сукупність знань, умінь, здібностей і готовності особистості діяти в складній ситуації та виконувати фахові завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і готовність до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до цінності [10, с. 297].

М. Лапенюк зазначає, що зміст професійної компетентності педагога визначає не тільки нормативна модель компетентності – кваліфікаційна характеристика, яка відображає науково-обґрунтований комплекс професійних знань, умінь і навичок. Нова модель компетентності вчителя – це науково-обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок, серед яких потрібно визначити конструктивні та гностичні, аналітичні, проєктивні, рефлексивні, організаторські, комунікативні вміння, культуру педагогічного спілкування, розвинену педагогічну техніку [6, с. 134].

Розвиток професійної компетентності, на нашу думку, відбувається шляхом докорінного оновлення самоосвітньої діяльності педагога, управління цим процесом.

У педагогічному енциклопедичному словнику [2] поняття «самоосвіта» розглядають як цілеспрямовану, планову самостійну роботу педагога з метою підвищення власної професійної майстерності. Вона представлена як:

- професійна функція, метою якої є підвищення власної професійної майстерності;
- процес цілеспрямованого та систематичного вдосконалення, розвитку самого себе та своєї діяльності;
- як вид, форма, засіб пізнавальної діяльності.

Отже, самоосвіта – це набуття систематичних знань у будь-якій галузі науки, техніки, культури, політичного життя, що передбачає безпосередньо особисту зацікавленість того, хто навчається, в органічному поєднанні із самостійним вивченням матеріалу. Разом із тим самоосвіта – це засіб самовиховання, оскільки сприяє виробленню цілеспрямованості, наполегливості в досягненні мети. У більше широкому розумінні під самоосвітою розуміють усі види набуття знань, пов'язаних із самостійною роботою того, хто навчається, над матеріалом, який він вивчає [13].

Г. Наливайко зазначає, що самоосвітня діяльність може бути

представлена як система знань, що включає такі основні компоненти [4]:

- 1) освітній – знання, виражені в поняттях або образах, сприйняттях та уявленнях – включає навчальну, виховну і розвивальну мету; оперування вміннями та методичними прийомами й технологіями;
- 2) науково-методичний – аналіз наукових досліджень, вивчення методик і технологій, передового педагогічного зарубіжного, вітчизняного досвіду й особистого досвіду професійної діяльності;
- 3) науково-дослідний – оволодіння новими знаннями, способами виконання педагогічних завдань, інноваційними технологіями створення власних методів і способів професійно-творчої самоосвітньої діяльності.

Самоосвітню діяльність педагога як категорію характеризують: мета самоосвітньої діяльності (зумовлює її характеристики, динаміку), мотив (спонукальна сила, причина його поведінки), засоби діяльності (основні види діяльності: праця, пізнання, спілкування), форми, методи, способи, за допомогою яких здійснюється самоосвіта.

Самоосвіта можлива за таких умов: наявності друкованих видань, оскільки основним видом діяльності освітянина є робота з книгою, Інтернет-ресурсів, здобуття нової інформації, уміння її опрацювання та перетворення на знання, наявності стійких внутрішніх мотивів до безперервного самостійного навчання.

Самоосвітня діяльність здійснюється у двох формах. Перша форма – індивідуальна самоосвіта. Вона регламентована вчителем залежно від усвідомлених ним потреб. Це самоосвіта в період навчання на курсах (підготовка до семінарів, заліків, інших форм організації навчальної діяльності, виконання курсових робіт, докурсівих і післякурсівих завдань та ін.), самоосвітня діяльність, пов'язана з підготовкою до навчальних занять або конкретних заходів (конференцій, бесід, семінарів, нарад, виховних заходів, бесід із батьками тощо), самоосвіта, пов'язана з удосконаленням рівня

загальнокультурної, спеціальної, психолого-педагогічної й методичної підготовки.

Другу форму самоосвіти організовує та управляє нею адміністрація закладу освіти. Оскільки основною ознакою самоосвіти є свобода вибору і внутрішня мотивація, то ми вважаємо, що друга форма буде полягати у створенні умов для організації самоосвітньої діяльності педагога.

Особливе значення в управлінні процесом самоосвітньої діяльності має функція стимулювання. У процесі стимулювання багато залежить як від професійної компетентності керівника, так і від характеру співробітництва з педагогами.

У науковій літературі [8] виокремлюють такі принципи самоосвіти:

- цілісність (системність і послідовність, безперервність і систематичність підвищення професійної компетентності впродовж всієї педагогічної діяльності);
- практична спрямованість;
- мобільність (відповідність змісту самоосвіти рівню професійної компетентності);
- самоорганізація (раціональна організація діяльності);
- самореалізація (застосування особистих можливостей, здібностей і задоволення власних потреб).

Останній принцип реалізується завдяки усвідомленню керівником значущості педагогічної діагностики саморозвитку вчителя.

Проте ці принципи не будуть дієвими, якщо в закладі освіти не створено відповідних умов для самоосвітньої діяльності педагогів, а саме: сприятливий мікроклімат у педагогічному колективі, культура комунікації, діагностика педагогічного колективу з метою визначення напрямів самоосвітньої діяльності кожного члена педагогічного колективу, забезпечення методичними матеріалами, освоєння педагогічними працівниками сучасних інформаційних

технологій і забезпечення вільного доступу до Інтернет-ресурсів.

Н. Білик [1] зазначає, що серед труднощів, які відчувають керівники закладу загальної середньої освіти в реальному управлінському процесі, чільне місце посідають комунікативні труднощі: невміння обирати оптимальний стиль спілкування, відсутність навичок і вмінь впливати на людей, недостатня увага до рівня сприятливості соціально-психологічного клімату в колективі закладу освіти.

Аналіз літератури [3; 7; 9; 11; 12] й управлінського досвіду дозволяє виділити такі умови організації самоосвітньої діяльності педагогів:

- організаційно-педагогічні;
- психологічні;
- науково-методичні;
- технологічні;
- нормативно-правові.

Нами було визначено основні критерії оцінки якості умов організації самоосвітньої діяльності в закладі освіти. Ми представимо їх у вигляді кваліметричної моделі (табл. 1) де кожний фактор (в нашій моделі, це умови організації самоосвітньої діяльності) представлений набором простих властивостей – критеріями.

Таблиця 1

Оцінка якості умов організації самоосвітньої діяльності педагога

Фактор	Вагомість фактору	Критерії	Вагомість критеріїв	Коефіцієнт відповідності	Значення коефіцієнта відповідності	Ступінь прояву критеріїв	Ступінь прояву факторів
1. Організаційно-педагогічні умови	0,22	1. Культура комунікацій	0,27	К1		0,00	0,00
		2. Вивчення педагогічної діяльності вчителя на діагностичній основі	0,27	К2		0,00	
		3. Забезпечення розвитку вмінь: - гностичних; - проєктувальних; - конструктивних; - організаційних	0,23	К3		0,00	
		4. Створення творчих лабораторій	0,23	К4		0,00	

Продовження табл. 1

2. Психологічні	0,21	5. Психофізіологічний комфорт	0,22	K5	0,00	0,00
		6. Розвиток особистісних якостей	0,21	K6	0,00	
		7. Мотивація до самоосвітньої діяльності (методи формування інтересу до самоосвітньої діяльності, методи стимулювання та мотивації обов'язку й відповідальності в самоосвітній діяльності, методи самостимулювання та самовпливу)	0,20	K7	0,00	
		8. Розширення комунікативного простору	0,20	K8	0,00	
		9. Спонування до рефлексії та самоаналізу	0,17	K9	0,00	
3. Науково-методичні	0,19	10. Наявність індивідуальних освітніх програм	0,21	K10	0,00	0,0
		11. Планування самоосвітньої діяльності педагогів й управління нею практико зорієнтоване, містить реальні близькі, середні й далекі цілі та здійснюється на основі законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників та інших нормативних документів	0,21	K11	0,00	
		12. Організація самоосвітньої діяльності в її різноманітних формах	0,19	K12	0,00	
		13. Моделювання предметного й соціального змісту самоосвітньої діяльності	0,2	K13	0,00	
		14. Надання методичної допомоги педагогам в оволодінні основами технології самоосвітньої роботи	0,19	K14	0,00	
4. Технологічні	0,20	15. Забезпечення доступу до Інтернет-ресурсів	0,21	K15	0,00	0,0
		16. Забезпечення інформаційно-методичними матеріалами	0,21	K16	0,00	
		17. Забезпечення дистанційними програмами навчання	0,19	K17	0,00	
		18. Забезпечення варіативності способів підвищення кваліфікації	0,19	K18	0,00	
		19. Забезпечення системи стимулювання самоосвітньої діяльності педагогів	0,2	K19	0,00	
5. Нормативно-правові	0,18	20. Створення інформаційного середовища	0,2	K20	0,00	0,00
		21. Наявність нормативно-правової бази з питань організації самоосвітньої діяльності	0,2	K21	0,00	
		22. Планування потреб у самоосвітній діяльності здійснюється на основі комплексно-цільової програми та нормативно-правового забезпечення	0,21	K22	0,00	
		23. Нормативно-правове підґрунтя вибору стратегії створення моделі організації самоосвітньої діяльності	0,19	K23	0,00	
		24. Розроблення та затвердження системи моніторингу самоосвітньої діяльності педагога	0,2	K24	0,00	
Загальна оцінка в частках одиниці	1,00					0,00

Для оцінювання якості умов організації самоосвітньої діяльності педагога

використовують метод експертної оцінки. Експерти виставляють відповідний бал кожному критерію. За принципами кваліметрії оцінку виставляють у частках одиниці.

Технологія оцінювання така. Оцінки виставляють за кожним показником за такою шкалою: 0 балів – показник відсутній; 1 бал – показник недостатньо виражений; 2 бали – показник достатньо виражений; 3 бали – показник оптимально виражений.

Якість умов організації самоосвітньої діяльності педагога встановлюють, дотримуючись такої шкали: 0,76–1 – високий рівень; 0,66–0,75 – достатній рівень; 0,56–0,65 – середній рівень; 0,51–0,55 – початковий рівень; 0–0,5 – не відповідає вимогам.

Моніторингові дослідження уможливають виявлення проблем, утруднень, що виникають під час створення умов задля організації самоосвітньої діяльності педагога, їх оцінювання й коригування. Це сприятиме більш ефективній організації самоосвіти педагога та розвитку його професійної компетентності.

Висновки. Отже, підсумовуючи, підкреслимо, що самоосвіта посідає особливе місце в системі розвитку професійної компетентності педагога, поряд із цим аналіз різних підходів до визначення поняття «самоосвіта педагога» дозволяє розглядати її як безперервний, свідомий, цілеспрямований процес особистісного та професійного вдосконалення, набуття систематичних знань у будь-якій галузі, що передбачає безпосередньо особисту зацікавленість того, хто навчається, в органічному поєднанні із самостійним вивченням матеріалу. Обґрунтування особливостей організації самоосвітньої діяльності в процесі розвитку професійної компетентності педагога дало можливість виокремити умови, які забезпечують її ефективність, і розробити кваліметричну модель оцінки якості умов організації самоосвітньої діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Результати проведеного

дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми. Подальші дослідження необхідно спрямувати на визначення критеріїв оцінки якості самоосвітньої діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик Н. Комуникативна компетентність керівників закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи. *Адаптивне управління: теорія і практика. Педагогіка*. Вип. 6 (11). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-6\(11\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-6(11)-04) (дата звернення: 15.02.2020).
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. Василь Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Коломієць Б. Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Витоки педагогічної майстерності*. 2018. Вип. 22. С. 100—103.
4. Наливайко Г. В. Особливості самоосвітньої діяльності вчителів початкових класів у міжкурсовий період системи підвищення кваліфікації. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 8. С. 67—69.
5. Мастеркова Т. Розвиток професійної компетентності педагога в міжтестастійний період на засадах адаптивного управління. *Адаптивне управління: теорія і практика. Педагогіка*. Вип. 5 (9). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/14> (дата звернення: 12.02.2020).
6. Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку: наук.-метод. посіб. / За заг. ред. В. В. Олійника, Л. І. Даниленко. Київ: Міленіум, 2005. 230 с.
7. Поведа Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на засадах контекстного навчання. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2015. Вип. 21. С. 123—126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2015_21_44 (дата звернення: 18.02.2020).
8. Рідкоус О. В. Підготовка вчителя до самоосвітньої діяльності як складова його професійного зростання. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. 2008. С. 132—139.
9. Рябова З. В. Управління розвитком педагогічного колективу на основі маркетингових досліджень. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. URL: <http://tme.umo.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2020).
10. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія / Єльнікова Г. В. та ін.; за ред. Г. В. Єльнікової. Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2010. 460 с.

11. Тропина М. А. Влияние индивидуальных свойств личности на формирование профессиональной компетентности абитуриентов. *Адаптивный менеджмент: теория и практика. Педагогика*, 7 (13). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-7\(13\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0255-7(13)-08) (дата звернення: 15.02.2020).

12. Хлебнікова Т. М. Методична робота як засіб розвитку професійної компетентності педагога. *Управління школою*. 2015. № 19—21. С. 15—25.

13. Хлебнікова Т. М., Гречаник О. Є., Григораш В. В. Акмеологічний супровід педагога в процесі саморозвитку. *Science Review*. 2018. № 6 (13) July. P. 11—16. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/01072018/5897 (дата звернення: 12.02.2020).

REFERENCES

1. Bilyk N. Komunikatyvna kompetentnist kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedagogika*. Vyp. 6 (11). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-6\(11\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-6(11)-04) (data zvernennia: 15.02.2020).

2. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; hol. red. Vasyl Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s.

3. Kolomiets B. Pedagogichni umovy formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy. *Vytoky pedagogichnoi maisternosti*. 2018. Vyp. 22. S. 100—103.

4. Nalyvaiko H. V. Osoblyvosti samoosvitnoi diialnosti vchyteliv pochatkovykh klasiv u mizhkursovyi period systemy pidvyshchennia kvalifikatsii *Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. 2011. № 8. S. 67—69.

5. Masterkova T. Rozvytok profesiinoi kompetentnosti pedahoha v mizhatestatsiinyi period na zasadakh adaptyvnoho upravlinnia. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedagogika*. Vyp. 5 (9). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/14> (data zvernennia: 12.02.2020).

6. Pisliadyplomna pedagogichna osvita Ukrainy: suchasnist i perspektyvy rozvytku : nauk.-metod. posib. / za zah. red. V. V. Oliinyka, L. I. Danylenko. Kyiv : Milenium, 2005. 230 s.

7. Poveda T. P. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv na zasadakh kontekstnoho navchannia. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohienka. Seriia : Pedagogichna*. 2015. Vyp. 21. S. 123—126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_ped_2015_21_44 (data zvernennia: 18.02.2020).

8. Ridkous O. V. Pidhotovka vchytelia do samoosvitnoi diialnosti yak skladova yoho profesiinoho zrostantia. *Pedagogichniy almanakh : zbirnyk naukovykh prats*. 2008. S. 132—139.

9. Riabova Z. V. Upravlinnia rozvytkom pedagogichnoho kolektyvu na

osnovi marketynhovykh doslidzhen. Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu. 2010. № 3. URL: <http://tme.uomo.edu.ua> (data zvernennia: 24.02.2020).

10. Teoretychni i metodychni zasady modeliuвання fakhovoi kompetentnosti kerivnykiv zakladiv osvity : monohrafiia / Yelnykova H. V. ta in. ; za red. H. V. Yelnykovoї. Kyiv-Chernivtsi : Knyhy – KhKhI, 2010. 460 s.

11. Tropyna M. A. Vlyiane yndyvudualnykh svoistv lychnosti na formyrovanye professyonalnoi kompetentnosti abytyrentov. Adaptyvnyi menedzhment: teoriya y praktyka. Pedahohyka, 7 (13). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-7\(13\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0255-7(13)-08) (data zvernennia: 15.02.2020).

12. Khliebnikova T. M. Metodychna robota yak zasib rozvytku profesiinoi kompetentnosti pedahoha. *Upravlinnia shkoloiu*. 2015. № 19—21. S. 15—25.

13. Khliebnikova T. M., Hrechanyk O. Ye., Hryhorash V. V. Akmeolohichniy suprovid pedahoha v protsesi samorozvytku. *Science Review*. 2018. 6 (13), July. S. 11—16. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/01072018/5897 (data zvernennia: 12.02.2020).

ТАЛИНА ХЛЕБНИКОВА

кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры научных основ управления Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды. г. Харьков. Украина

САМООБРАЗОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГА

Аннотация. Личностный и профессиональный рост очень важен для профессии педагога. Именно это обеспечит становление образования как социальной ценности. Значительную роль в развитии профессиональной компетентности педагога играет самообразовательная деятельность. В статье отмечено определенную изученность вопроса учеными, которые раскрывают сущность понятий «компетентность», «профессиональная компетентность», «самообразование». Обозначены противоречия, возникающие между социально детерминированными требованиями к повышению профессиональной компетентности педагога и организацией самообразовательной деятельности учителей в учебных заведениях, необходимостью создания условий в учреждении общего среднего образования для организации самообразовательной деятельности.

На основе анализа теории и практики проблемы исследования определены основные компоненты образовательной деятельности: образовательный, научно-методический, научно-исследовательский. Представлены формы самообразования педагогических работников: индивидуальная, которая регламентируется самим учителем в зависимости от осознанных ими потребностей, и административной, которая организована администрацией учебного заведения и заключается в создании условий

организации познавательной деятельности педагога. Выделены основные принципы самообразовательной деятельности, такие как: целостности, практической направленности, мобильности, самоорганизации, самореализации. Уточнены условия, способствующие самообразованию: организационно-педагогические, психологические, научно-методические, технологические и нормативно-правовые.

Особое внимание в статье уделено определению критериев оценки качества условий организации самообразовательной деятельности, представленных в виде квалиметрической модели. Отмечено, что применение квалиметрического подхода к оценке качества условий организации обеспечит повышение уровня самообразовательной деятельности как средства развития профессиональной компетентности педагога.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, самообразование, условия организации самообразовательной деятельности, качество условий организации самообразовательной деятельности, квалиметрическая модель.

TALINA KHLEBNIKOVA

PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Scientific Basis of Management, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv. Ukraine.

SELF-EDUCATION AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TEACHER

Abstract. Personal and professional development is essential for the teaching profession. This development shall provide the formation of education as a social value. A significant role in the development of the professional competence of a teacher is self-educational activities. The article indicates a certain study of the issue, there are the names of scientists in the article who are revealing the essence of the concepts of "competence", "professional competence", "self-education". It is emphasized on the contradictions arising between the socially determined requirements for increasing the professional competence of a teacher and the organization of self-educational activities of teachers in the educational institutions and the need to create conditions in the institution of general secondary education to organize the self-educational activities of a teacher.

Under the analysis of theory and practice concerning the research problem, the main components, forms of self-educational activity are determined: educational, scientific-methodical, scientific-research. Forms of self-education of teachers are defined: individual, which is regulated by the teacher according to his needs and administrative, which is organized by administration of educational institution to create conditions for organization of self-educational activities of teacher. The basic principles of self-education activities of teachers are identified as follows: integrity,

practical orientation, mobility, self-organization and self-realization. The conditions which improve and encourage the self-education are clarified: organizational-pedagogical, psychological, scientific-methodological, technological and normative-legal.

Particular attention in the article is paid to the definition of criteria for assessing the quality of the conditions for the organization of self-educational activities, which are presented in the form of a qualimetric model. It is noted that the application of the qualimetric approach to assess the quality of the conditions of the organization shall provide an increase in the level of self-educational activity as a means of developing the professional competence of a teacher.

Key words: competence, professional competence, self-education, conditions to organize the self-educational activities, quality of the conditions to organize the self-educational activities, qualimetric model.